

Buddhismus, bódhisattvové a lidská evoluce ve vtělení

Pavel Sobek

Tímto krátkým zamyšlením sleduji linii otázek, které se otevírají nad buddhistickými naukami ve smyslu „smysluplnosti vtělování“. Spojujícím bodem se jeví Buddhovy *Čtyři vznešené pravdy* o utrpení, týkající se zrození, nemoci, odepření trvalého štěstí a smrti, jakož i hlavního cíle vymanit se z koloběhu útrpných vtělení skrze cestu z utrpení, duchovní realizaci a vstoupení do nirvány.

Existuje ovšem ještě vyšší náhled buddhismu o aktivním rozvíjení soucitu se všemi živými bytostmi, neublížování a pomoci bytostem z utrpení, který ve vrcholné míře zastávají **bódhisattvové**, kteří se dočasně zřekli stavu plného setrvání v nirváně a buddhovství (na jeho samotném prahu) s tím, že nejdříve budou pomáhat druhým bytostem dostat se z koloběhu utrpení.

Jak se dá nahlédnout, je utrpení a cesta z něj jedním z hlavních bodů cesty praktikujícího buddhisty. Jakou hodnotu má tedy „jeho“ aktuální vtělení, jeho současný život? A je-li to tak, že (jak se výslovně říká), že buddhismus neuznává **žádné trvalé já**, pak je zřejmě onen jedinec pouze „složkovitou, shluku podobnou bytostí“, které se s jeho smrtí rozpadají. Co zůstává je jakási volba: buď se opět v krátké lhůtě ze složek seskládá nový jedinec v určité „karmické říši, lóce“ (nemusí to být říše nutně pouze lidská, záleží na míře znečištění emocemi, lpěním atd.) – anebo dosáhne vystoupení z kruhu zrozování a skuteční duchovní realizaci.

Pokud buddhista praktikuje jemu svěřené nauky je zde „výhled“, že po krátkém či dlouhém sledu dalších zrození takovou úplnou realizaci uskuteční. Pokud bychom tedy měli mluvit o **evoluci** v lidském světě, máme zde jakýsi stínový život „jedince“, který se touží dostat do pravého bytí nirvány řetězcem pochopení, pročištění a prozáření. Tomuto svému pozemskému pobytu však (jak vyplývá z neskutečnosti trvalého já a z nesmyslného utrpení ve vtělení jakožto vězení) by měl buddhista přikládat pramalý význam. Měl by jej vlastně ustavičně relativizovat a vyprazdňovat (krom smyslu jeho vlastní cesty z této samsárické klece).

Jaký je ale vztah k tomu, že by si jeho nejhlubší STAV, jeho i po smrti trávající „vědomí-mysl“, to co po smrti dále prožívá, sleduje a myslí – mělo z vtělení odnést nějaké vyvinuté a nově osvojené schopnosti, nějaké ušlechtilé, na sobě vybojované a ušlechtilé ctnosti a principy? Vždyť jde především o to, aby „neskutečné já“ samo PROCITLO Z ILUZE dosavadního bytí ve světě! Vždyť byl a je dosud přikryt závojem emocí, nepochopení, všemožných sklonů a nečistot. Jakou hodnotu má tedy vtělení a to zvláště pak vtělení opakované? Můžeme říci, že se jeví v tomto smyslu hodnotou pramalé a spíše negativně zadržující. Vždyť jediní, kdo do vtělení „chodí“ s jasnou myslí a srdcem jsou bódhisattvové. A chodí, zdá se, opět jen proto, aby druhým z tohoto vtělování definitivně pomohli „vzhůru“ do pravého míru nirvány a stavu vyšších světů.

Lidská evoluce, jakožto nit nových pochopení, nově získaných zkušeností díky vtělením, by byla v takovém pohledu vlastně kosmicky bezcenná! Vtělení by se jevílo ponejvíce trestem a vězením, ze kterého je třeba se rychle poučit a z takového druhu bytí rychle odejít, zmizet. To se pak vůči planetě Zemi a smyslu lidského rozvoje na ní jeví jako individuální či společný **útěk**. Není zde, zdá se, žádný důležitý pozemský evoluční dlouhodobý a trávající ušlechtilý úkol. Vše podstatné se děje v pravém stavu „nahore“, mimo vtělení, nikoli v něm.

Je zde také ušlechtilá nauka tibetského buddhismu zvaná *Tonglen*, kde praktikující buddhista usiluje brát na sebe (ušlechtilé) utrpení, bolest a další „projevy utrpení“ druhého a naopak na něj přenášet co

nejvíce ze stavu štěstí a naplněnosti. Skrze buddhovské srdce a přirozenost „bódhičitty“ rozzářeného buddhovského stavu přijímá utrpení a dává druhému radost a štěstí. Tento ušlechtilý způsob vztahování k druhým, ba k celému světu (a všem dimenzím) je již úzce spojen s konáním bódhisattvů. Z pouhého tréninku zaujímat tento postoj se stává posléze plně uvědomované a schopnostmi podložené konání a naplňování.

V tomto bodě se dostává buddhistický přístup k utrpení ve světě (a ve všech dimenzích, kde existují trpící bytosti) velice blízko postoji Krista a prvotního křesťanství. Dá se říci, že zde překračuje buddhistický náhled na utrpení (ve vtělení) do určitého mesianismu snímání utrpení a bolesti, který ve vrcholném projevu vnímáme z působení Krista. Veškeré duchovně realizované bytosti poukazují ostatně k „duchovně realizovanému bytí, stavu, Království ducha“, liší se však do jisté míry naukami, metodami a příklady cesty.

Je zde ale ještě zásadní odlišnost. V smyslu Krista a prvotního křesťanství (nikoli církevního!) není účelem samotné vtělování zdevalvovat na nesmyslné utrpení, ze kterého je třeba uniknout (to je ostatně počin egoisticky sobecký), ale „naplnit je Světlem vyšších světů a smyslem“. Samotné pobývání zde je smysluplné, nikoli pouze útrpně snášené. Pozemské bytí má jistou smysluplnou osu, životy zde prožité skutečně zapisují do nebeských kronik něco více, než jen „snahu vězně vymanit se z nesmyslného trápení v pozemském věznění“.

Ano, je navýsost nutné vzhlednout a uskutečňovat cestu k „vyšším světům“, ke „Království nebeskému“, do nirvánického stavu. Pokud ale jsme vstoupili do pozemského vtělení, není to pouze „seskupením karmických příčin“, ale je to také akt naší niterné trvajících složky vědomé, pro které se v nebuddhistických naukách často razí termín **duše**. Duše vstoupila do vtělení, aby tvořila most mezi tělesným světem a světem duchovním, a aby cosi důležitého do evoluce Země vtiskla. Aby také i přes šalebná konání ega jisté schopnosti rozvinula a prošla důležitými vývojovými zkouškami. Bez toho by například ušlechtilé obětování se ušlechtilému principu nedávalo smysl.

Lze si tedy na závěr opět položit otázku po smysluplnosti vtělení a evolučním rozvoji lidské individuality, po podstatnosti této stopy v bytí lidstva. Pokud bychom přijali koncept „útěku z útrpného bytí“ jakožto individuální cestu k záchraně, zároveň bychom museli připustit, že při každém spatřeném utrpení u druhého se musíme s bódhičittou v srdci k němu obrátit, a snažit se pomoci i jemu. Součástí utrpení a bolesti je ale také „pochopení u jedince samotného“, to, jakou logiku jeho utrpení nese. Součástí utrpení a bolesti je totiž i pochopení a poznání toho, co se máme naučit a čeho se vyvarovat.

Pokud jsme ale na vlastní cestě rozvoje „buddhovských kvalit“ ještě příliš nepokročili, nemůžeme nabídnout příliš výsostnou pomoc, spíše laskavost a soucit. A pokud bychom se skutečně chtěli dostat na úroveň bódhisattvů, pak právě pochopení a prožití utrpení v mnoha podobách (a životech) je nejvyšším darem, abychom mohli skutečně (nikoli jen ideově) s druhým spolu-cítit, skutečně se s ním v jeho stavu sjednotit a jeho bolest mu pomoci uvolnit. Na tomto bodu, zdá se, se jak kristovský, tak i obecně bódhisattvovský rozměr smysluplnosti „podstoupit pozemské bytí pro vyšší akt osvobození“ dotýkají.